

1925, 1935 en 1953 elk apart belicht en in kaart gebracht. Een korte beschouwing over de opvolger van de Flora's, de Floriade van 1960 in Rotterdam, vormt het einde van dit artikel.

De Nationale Bloemententoonstelling van Haarlem in 1910

Haarlem heeft nog steeds de naam van 'Bloemenstad'. Die is te danken aan de vele bloembollenkwekerijen op de geestgronden in de onmiddellijke nabijheid. De kwekers en hun organisaties zochten Haarlem op als platform voor de commercie en promotie van hun producten. Zo vond de eerste openbare tentoonstelling van 'planten en gewassen' in deze stad plaats van 8 tot 11 juni 1818.¹ 'Er waren wel geteld 264 planten, verschillend van aard, opgesteld. Onder de kleine inzenders bevonden zich zowel een inspecteur der directe belastingen, één hortulanus, als tuinbazen en verschillende kwekers.' De meeste inzenders van deze tentoonstellingen waren kwekers, werkzaam op de toen nog talrijke buitenplaatsen, en liefhebbers. De toeloop was groot en veel belangstellenden moesten meer dan een uur wachten voordat ze een kijkje konden nemen in het overvolle zaaltje met de bloemen en planten.²

Ook daarvoor waren er al kleine bloemententoonstellingen geweest, zoals die in 1798 in Heemstede.³ Dat waren in veel gevallen éénmalige tentoonstellingen en deze vormden geen reeks, zoals die in Haarlem. De tentoonstellingen werden snel groter en kregen langere openingstijden. De Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur, die in 1860 was opgericht, bepaalde voor deze exposities de tijd, de plaats en de omstandigheden. De deelnemers kwamen niet alleen uit de regio, maar uit het gehele land. In de maand juli in 1861 werd in de Hertenkamp van de Haarlemmerhout een grote binnententoonstelling gehouden, waar prijzen en medailles voor de deelnemers in het vooruitzicht werden gesteld, in navolging van de eerste wereldtentoonstelling in 1851 in Hyde Park in Londen. De exposities bleven groeien en werden vanaf 1875 om de vijf jaar gehouden. De eer-

ste van deze reeks vond plaats in de net voltooide concertzaal in Haarlem. De tweede werd van 19 tot en met 23 maart 1880 in het gebouw van de 'Sociëteit Vereeniging' in de Lange Begijnestraat georganiseerd. In totaal waren hier 197 inzendingen.⁴ Het bleven binnen-exposities, ook omdat ze werden gecombineerd met beeldende kunst en woninginterieurs. De interesse voor de tentoonstellingen nam aan het eind van de 19de eeuw af en toen bij de laatste vijfjaarlijkse tentoonstelling in 1905 het dieptepunt was bereikt, werd in 1908 besloten dat de volgende tentoonstelling van 1910 een volleggrond-tentoonstelling zou zijn. Het tijdstip werd bepaald door de bloeitijd van de bolgewassen op het open veld.

Leonard A. Springer

Voor dit initiatief stelde de gemeenteraad van Haarlem gedurende een jaar het terrein in de Haarlemmerhout voor het paviljoen Welgelegen en de Hertenkamp ter beschikking. De bekende tuinarchitect Leonard A. Springer kreeg de opdracht het terrein vorm te geven. Samen met de tuinarchitect H.J. Goemans werkte hij aan het ontwerp; Springer tekende de hoofdlijnen, Goemans was de ontwerper en begeleider van de beplantingen. Springer had al eerder aan een plan voor een tentoonstelling gewerkt, de eerste wereldtentoonstelling in 1851 in Londen. Hij had het al aangelegde ontwerp voor het park van de Engelse tuinarchitect Joseph Paxton op papier veranderd. Het glazen en demonteerbare gebouw 'Crystal Palace' werd na deze eerste wereldtentoonstelling afgebroken en in 1853 op een nieuw terrein in 'Sydenham', aan de rand van Londen, weer opgebouwd. Paxton paste het ontwerp van het gebouw aan en voorzag het van een uitgestrekt omringend park. Springer vond het parkontwerp van Paxton in de tentoonstellingscatalogus en heeft het als een 'ontwerpstudie' overgetekend en aangepast. Hij vond dat het parkgedeelte dicht bij het gebouw goed was ontworpen, maar was het niet eens met het deel dat aan het einde van de zichtas van het gebouw lag. Springer vond dat deel nog te geometrisch en symmetrisch en hij heeft in zijn variant van het ontwerp de symme-

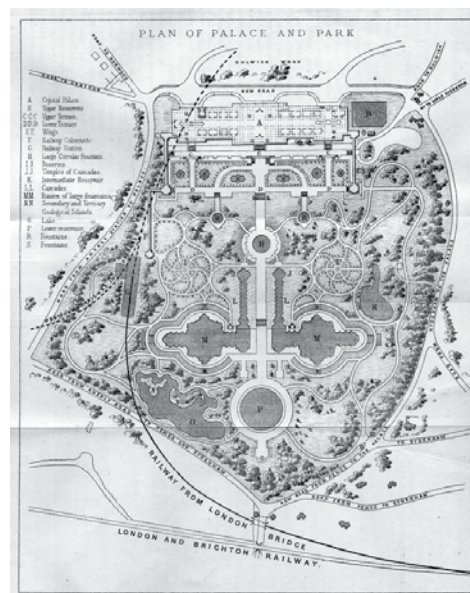

trie verbroken door daar een onregelmatige en landschappelijke aanleg te tekenen. Een-zelfde benadering koos hij voor het ont-werp van de Haarlemmerhout. Hij maakte gebruik van een zichttas, waarin Paviljoen Welgelegen een centrale plek kreeg. Dicht bij het Paviljoen ontwierp hij de tentoon-stelling in een strakke geometrische stijl. Verder van het paviljoen verwijderd werkte hij meer in een landschapsstijl, waar slin-gerende paden en informele boomgroepen het decor voor de tentoonstelling vormden. Of zoals het in 1910 wordt verwoord: 'Een gedeelte van het terrein voor dat Paleis had men in Franschen stijl aangelegd, terwijl het stuk onder de boomen van den Her-tenkamp een natuurlijker aanzien had. Het rasterwerk was achter dennentoppen ver-borgen en het was een prachtig harmonisch geheel, toen de honderduizenden bolge-wassen in allerlei kleuren in bloei stonden voor dien prachtige achtergrond [...] Langs de glooiing van den weg langs den Hertenkamp was een rotstuijn aangelegd met een kabbelend beekje.'⁵

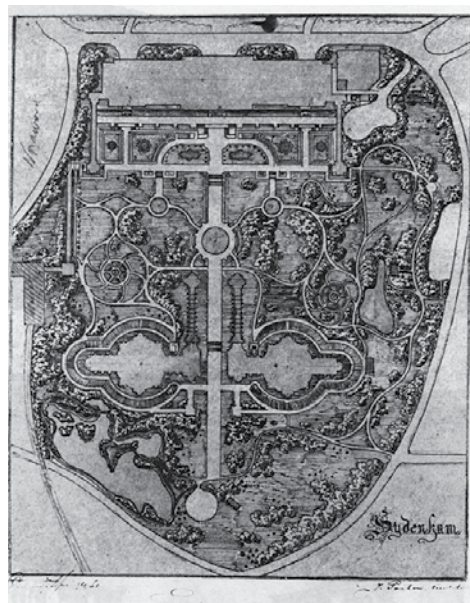
De rotstuijn was voor die tijd een modern verschijnsel. Door de opkomst van het spoorvervoer en het 'reiswezen' konden rijke burgers in het voorjaar naar onder meer Zwitserland reizen. De bloeiende alpenweiden maakten zo veel indruk dat men thuis ook rotstuinen ging aanleggen.

De Algemeene Vereeniging voor Bloem-bollencultuur wilde in 1920 een volgende tentoonstelling organiseren, maar door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was er onvoldoende voorbereidingstijd. Ook maakte de stad Haarlem zich zorgen of men wel voldoende ruimte had voor een volgende en grotere tentoonstelling. Dat gaf Heemstede de kans zich als kandidaat voor deze expositie op te werpen. Hierin speelde burgemeester J.P.W. van Doorn, de opvolger van Van Lennep, een essentiële rol. Toen de kandidatuur van Heemstede voor een volgende tentoonstelling in een geheime vergadering van de gemeenteraad werd besproken, meldde het raadslid De Wilde dat hij akkoord was, mits er een-zelfde fraaie rotstuijn zou worden aangelegd als bij de tentoonstelling van 1910 in Haar-

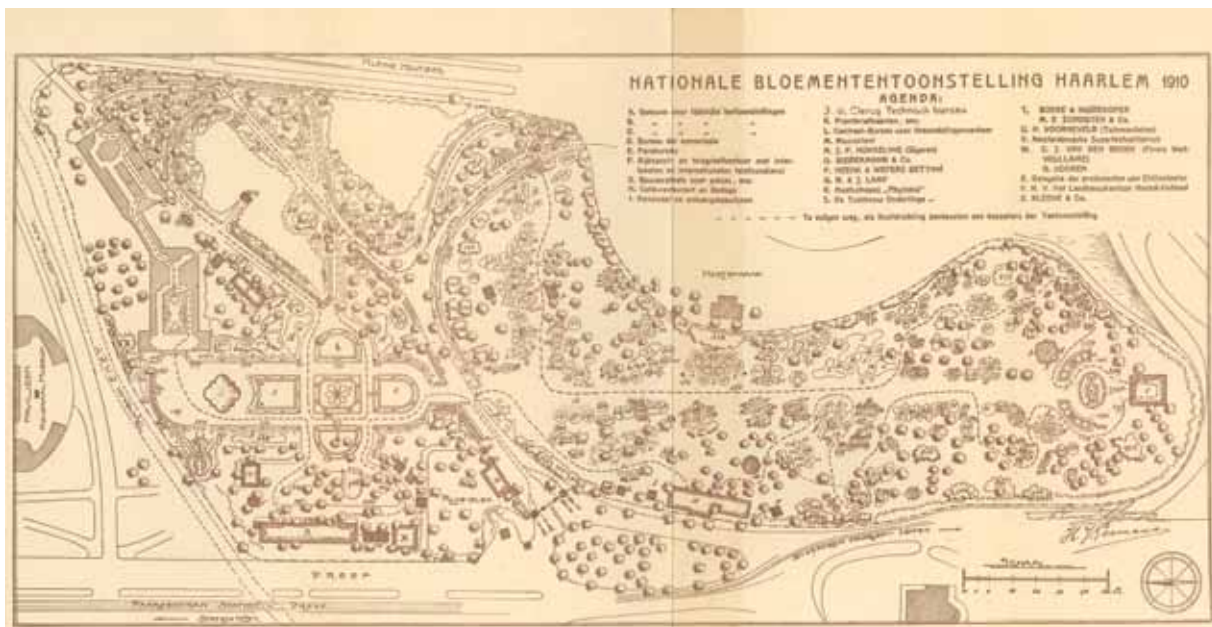
lem. In deze gemeenteraadsvergadering werd duidelijk dat de 'groeistad Heemstede' een dergelijke tentoonstelling uitstekend in de verdere ontwikkeling en promotie van de gemeente zou kunnen gebruiken.

Plattegrond Crystal Palace, Sydenham, Engeland, ontwerp Joseph Paxton.

Plattegrond Crystal Palace, Sydenham, Engeland, ontwerp Leonard A. Springer.

Op de plattegrond van de tentoonstelling van 1910 in Haarlem en die van 1925 in Heemstede wordt een aanbevolen route getekend. In 1935 en 1953 is dat niet het geval.

1910 Haarlem: Paviljoen Welgelegen met de collectieve hyacintenzending uit Lisse in de 'Franschen stijl'.

1910 Haarlem: Gezicht op het zuidelijk deel van het terrein.

1910 Haarlem: Rotstuin van de Koninklijke Kwekerij Moerheim te Dedemsvaart.

